

Η ΔΙΑΘΗΚΗ (1786) ΤΟΥ ΚΥΘΗΡΙΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΥΡΓΟΥ
ΚΑΙ ΙΑΤΡΟΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΡΜΟΡΗ (1720-1790)¹

Τό 1745 ο Γεώργιος Μόρμορης δημοσιεύει άνωνύμως στη Βενετία μιá ελεύθερη παράφραση τής ποιμενικής κωμωδίας του Torquato Tasso *Ἀμύντας*. Τήν ταύτιση του ποιητή με τόν Κυθήριο ιατροφιλόσοφο άπέδειξε παλαιότερα ο Σ.Α. Εύαγγελάτος, ό όποιος πρόσφατα δημοσίευσε μελέτημα με άγνωστα βιογραφικά στοιχεία γι' αυτόν.²

Οί νέες πληροφορίες πού μās παρέχει ή αυτόγραφη διαθήκη του είναι οί ακόλουθες:

1) Ἡ οικονομική του κατάσταση.

Γνωρίζαμε ήδη ότι ό Γεώργιος Μόρμορης, μετά τήν επιστροφή του άπ' τίς σπουδές του στην Πάντοβα, είχε άναπτύξει στα Κύθηρα, παράλληλα με τήν άσκηση του ιατρικού έπαγγέλματος, πολυσχιδείς οικονομικές δραστηριότητες. Δάνειζε συνεχώς χρήματα, αλλά πάντα με τό νόμιμο τόκο (10%) και άγόραζε σπίτια, χωράφια κ.λπ. δημιουργώντας μιá μεγάλη περιουσία.³

Στό τελευταίο μελέτημά μου έγραφα: «Μέσα σέ πέντε μέρες εργασίας μου στα Ἀρχαία [τῶν Κυθῆρων] συγκέντρωσα περίπου 200 έγγραφα, στα όποια δρᾶ (και δέν έννοοῶς μάτυρας). Είναι άπολύτως βέβαιο ότι μιá ένδεδλεχέστερη και πιό άνετη χρονικά έρευνα θά άποκαλύψει πολύ περισσότερα, πού όμως δέ νομίζω ότι θά μεταβάλουν τήν έντύπωση πού άποκομίζουμε από τά ήδη εύρεθέντα». ⁴ Σέ σχετικό μελέτημά της ή Μαρία Γ. Πατραμάνη προβάλλει νέα, ένδιαφέροντα στοιχεία και γιά τήν οικονομική κατάσταση και γιά άλλες έπαγγελματικές δραστηριότητες του Μόρμορη, δημοσιεύοντας τή διαθήκη του πατέρα του Ἰουλίου. Οί νέες πληροφορίες δέν μεταβάλλουν τήν αίσθηση πού ως τώρα έχουμε άποκομίσει, αλλά βέβαια τήν εμπλουτίζουν.⁵

¹ Ἡ πρώτη από τούς συγγραφείς άνακάλυψε τή διαθήκη και τήν μετέγραψε. Ὁ δεύτερος φέρει τήν ευθύνη για τή συγγραφή του άρθρου αυτού. Έννοείται ότι σχολιάζονται μόνο οί πληροφορίες πού παρέχει ή διαθήκη γιά τόν Γεώργιο Μόρμορη και τόν στενό συγγενικό του κύκλο και δέν σχολιάζονται τά τοπωνύμια κ.λπ., καθώς και άλλα πρόσωπα πού μνημονεύονται σ' αυτήν. Νεότερα στοιχεία πού ενετόπισε ή πρώτη από τούς συγγραφείς άναφέρονται στις οικείες θέσεις.

² Βλ. ΣΠΥΡΟΥ Α. ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΥ «Γεώργιος Μόρμορης ό ποιητής του *Ἀμύντα*», *Έλληνικά* 22, 1969, 173-182 και Πίνακες 3-4 (στό έξής: Σ.Α.Ε. 1969), καθώς και ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ «Νέες βιογραφικές ειδήσεις γιά τόν ποιητή Γεώργιο Μόρμορη (1720-1790), πού μετέφρασε ελεύθερα (1745) τόν *Ἀμύντα* του Torquato Tasso», *Παράβασις* 5, 2004, 13-27 και 28 Πίνακες, όπου συγκεντρώνονται και όλες οί γνωστές μέχρι τότε πληροφορίες γιά τόν ποιητή, καθώς και ή σχε-

τική βιβλιογραφία (στό έξής: Σ.Α.Ε 2004). Ὁ Εύαγγελάτος έχει έτοιμάσει κριτική έκδοση του κειμένου, ή όποία θά δημοσιευθεί από τό Μ.Ι.Ε.Τ.

³ Σ.Α.Ε. 2004, 19.

⁴ Ὁ.π.

⁵ ΜΑΡΙΑ Γ. ΠΑΤΡΑΜΑΝΗ «Ὁ ποιητής του *Ἀμύντα* Γεώργιος Μόρμορης και ό κόσμος του: ψηφίδες από τήν άνθρωπογεωγραφία τής κρητικής διασποράς (1645-1669) και τήν πνευματική παραγωγή στα Κύθηρα του 18ου αιώνα», *Νόστος* 5, Αθήνα 2008, 203-310 (στό έξής: Μ.Γ.Π. 2008). Πρόκειται γιά ένα ένδιαφέρον, αλλά θεματολογικά κάπως «ρευστό» μελέτημα. Ἐπίσης, ένθ προβάλλονται χρήσιμες νέες πληροφορίες, παραμένουν και κάποια έρωτηματικά. Π.χ. ό Καπιτάνος Γεώργιος Μόρμορης άλλου έμφανίζεται ως πιθανός παλπούς του ποιητή (ό.π. 226) και λίγο πιό κάτω (ό.π. πάλι 226) τό γεγονός άναφέρεται ως βέβαιο (πρόβλ. και 228).

Στή διαθήκη του Γεωργίου Μόρμωρη βρίσκονται τώρα συγκεντρωμένες αναφορές για περισσότερα από σαράντα άκινήτα (σπίτια, ύποστατικά, λιόφυτα, κτήματα, χωράφια, άμπέλια κ.λπ.) στη Χώρα και σε διάφορες περιοχές τού νησιού, τά όποια κληροδοτούνται κυριότατα στους δύο νόμιμους γιούς του, τόν Μανόλο και τόν Ίωάννη. Στους ίδιους διατίθεται σχεδόν και τό σύνολο τής κινητής περιουσίας του. Έάν συγκρίνουμε τή διαθήκη τού πατέρα του Ίουλίου Μόρμωρη μέ εκείνη τού γιού του, διαπιστώνουμε τεράστια διαφορά ώς πρός τόν πλούτο πού διαθέτει ή διαθήκη τού Γεωργίου. Πλήν τών λάμπωλλων άκινήτων άναφέρονται χρήματα, χρυσαφικά και άκόμη λάδι, κρασί, δημητριακά κ.λπ. πού πηγαιίνουν όλα στους δύο νόμιμους γιούς του, έκτός κάποιων ποσών ή αγαθών πού κληροδοτούνται στην κόρη του Μαριέτα, στή γυναίκα του Έλένη και σε κάποια άλλα πρόσωπα.

2) Ό λόγος πού συντάχθηκε ή διαθήκη και οι άμεσοι τότε (1786) ζώντες συγγενείς του.

Άφορμή για τή σύνταξη τής διαθήκης στάθηκε ένα ταξίδι τού Γ. Μόρμωρη «διά τά μέρη τής Βενετίας [μάλλον έννοεί τήν Πάντοβα] όμοιό μέ τά παιδιά Μανόλον και Χρίστον όπως μάθουν και λάβουν άρκετήν διαγωγήν». Ό Μόρμωρης ήταν τότε 66 έτών και, όπως γράφει στην αυτόγραφο διαθήκη του, προχωρεί στή σύνταξη τής «φοβούμενος τόν θάνατον εις τόν όποιον ύπόκεινται περισσότερο όσοι διά θαλάσσης ταξιδέβουν [sic]». Ό Μανόλος τότε είναι 16 έτών, ό άλλος νόμιμος γιός του, ό Ίωάννης, είναι μόλις 7 έτών και βεβαίως δέν προτίθεται νά τόν πάρει μαζί του. Η κόρη του ή Μαριετούσα (Μαρία)⁶ είναι τότε 10 έτών και, άσχετως τής ηλικίας, δέν έπρόκειτο βεβαίως νά οδηγήσει σε σπουδές ένα κορίτσι, γεγονός άδιανόητο για τήν έποχή εκείνη. Η γυναίκα του Έλένη, τό γένος Καλουτση-Μαχαριώτη, ήταν τότε 48 έτών.⁷

Δέν χωρίζουμε άν τό ταξίδι αυτό πραγματοποιήθηκε, πιθανότατα όμως έγινε, αφού ξεόουμε ότι άργότερα ό Μανόλος είναι διδάκτωρ ίατροφιλόσοφος.⁸

Πώς είναι ό Χρήστος; Νομίζω ότι είναι νόθος γιός του και βαφτισμός του, τότε 12 έτών, γιός πού γεννήθηκε από τήν «κοπελούδα» (ύπηρέτρια) Σταμάτα Μωραΐτισσα.⁹

⁶ Στο νεότερο μελέτημά μου άνέφερα τά παιδιά τού Γεωργίου στηριγμένο σε άρχαικές πηγές και μεταξό άλλων σημείωνα: «Επόμένο παιδί είναι ή Μαρία πού γεννήθηκε τό 1771 και πέθανε πρό τού 1776, έτος κατά τό όποιο άλλο τους παιδι βαφτίζεται Μαρία [...] Τό 1776 γεννιέται ή δεύτερη Μαρία, ή όποια πεθαίνει προφανώς τόν Ίανουάριο τού 1777». Σε σχετική ύποσημείωση μέ παραπομπή στις άρχαικές πηγές έγγραφα: «Αναφέρεται θάνατος τού θηλακού παιδιού τού Μόρμωρη, χωρίς όνομα» (Σ.Α.Ε. 2004, 16). Άφού όμως ή κόρη του Μαρία ζούσε τό 1786, πρέπει νά συμπεράνουμε ότι άλλο ήταν τό κοριτσάκι πού πέθανε τόν Ίανουάριο τού 1777 –όχι ή δεύτερη Μαρία– και πέθανε πιθανόν άβάπτιστο. Η δεύτερη Μαρία παντρεύεται τό 1793 (βλ. παρακάτω).

⁷ Σ.Α.Ε. 2004, 16.

⁸ Π.Α.ΖΩΗ «Κύθηρα και Οικογένεια Μόρμωρη», Λίγια Τριμυνιαίων Περιοδικών Ζακύνθου, Ίδιοκτήτης Γιάννης Χρυσοκόπουλος, Έκδοτης Χρήστος Τζαβίδης, Έτος Α΄, Άπρίλιος-Σεπτέμβριος 1970, Φύλλον 2-3,

σελ. 102. (Εύχαριστώ και πάλι τή φίλη Καθηγήτρια κα. Χρύσα Μαλιέζου πού μέ ενημέρωσε για τήν ύπαρξη τού άρθρου αυτού), πρβλ. Σ.Α.Ε. 2004, 16 και σημ. 43. Η πιθανή έγγραφη του στο Πανεπιστήμιο τής Πάντοβας δέν μπορεί να έπιβεβαιωθεί από τόν Γ.Σ. ΠΛΟΥ-ΜΙΔΗ «Αί πράξεις έγγραφης τών Έλλήνων σπουδαστών τού Πανεπιστημίου τής Παδούσης», Ε.Ε.Β.Σ. 1970, τ. ΑΖ' (1970) και ΔΗ' (1971), δεδομένου ότι τήν περίοδο εκείνη ύπάρχουν κενά στις πηγές.

⁹ Βλ. Σ.Α.Ε. 2004, 16. Η Μ.Γ.Π. 2008, 253 σημ. 178 επίσημαίνει ότι στην άρχαική ένδειξη πού ύπέδειξα δέν αναφέρεται ή έπωνυμία «Μωραΐτισσα». Όστόσο δέν ύπάρχει άμφιβολία ότι ή κοπελούδα τού Γ. Μόρμωρη Σταμάτα ταυτίζεται μέ τήν «Σταμάτα Μωραΐτισσα, δούλα τής κυρίας δοτόρενας Μόρμωρη». (Βλ. Ληξιαρχικό Άρχείο Ένοριών, Ένορία Παντοκράτορος στο Κάστρο, 1687-1850, έκδιδει ΕΛΕΝΗ ΧΑΡΟΥ-ΚΟΡΩΝΑΙΟΥ, Κύθηρα 2006, 156, άρ. 600 (4-2-1796<β.έ.)). Η Σταμάτα αυτή αναφέρεται και μέ κάποια ειδικότερη είνωια στή διαθήκη τού Γ. Μόρμω-

Ἡ Μ.Γ. Πατραμάνη σημειώνει, νομίζω κάπως παράτολμα: «Ὁ Γεώργιος Μόρμορης, ἀκόμη, πρέπει νά διευκρινισθεῖ ὅτι δέν εἶχε ἀποκτήσει κανένα νόθο παιδί. Ἡ ἀναφορά ὅτι ὁ Χρῆστος, γιὸς τῆς “κοπελοῦδας Σταμάτας Μωραΐτισσας” ἦταν δικὸς του νόθος γιὸς δέν εὐσταθεῖ. Ἡ Σταμάτα ἦταν “κοπελοῦδα τοῦ Μόρμορη”, ἀνῆκε δηλαδή στό ὑπηρετικό προσωπικό του· ὁ τελευταῖος δηλώνεται ἀπλῶς ὡς ἀνάδοχος στή βάπτισή».¹⁰

Οἱ πολὺ ἰσχυρές, νομίζω, ἐνδείξεις γιὰ τὸ ὅτι ὁ Χρῆστος ἦταν νόθος γιὸς τοῦ ποιητῆ, εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

α') Στὴν ἀναγραφή τῆς βάπτισής του, στή σχετικὴ ληξιαρχικὴ πράξη, ἀναφέρεται: «1774, μινος Φευρουαριου 15 <β.ξ.>. Ἐγενθη καὶ ἐβαπτισθη ἓνα πεδιον ασερνικό [[νοθος]], γενημένον ἀπὸ τ[η]ν Σταμάτα, κοπελοуда τοῦ (φ. 7) σιώρ τετόρου Γεώργιου Μορμορι καὶ τὸ ἀναδεχθῆ εκ τοῦ θιου βαπτίσματος ὁ σιωρ τετόρος Γεώργιος Μόρμορις καὶ τὸ ἐπονομασε Χριστο.

Ἰωάννης ιερεὺς προτοπατᾶς Κασμάτις».¹¹

Ἡ λέξη «νόθος» ἔχει διαγραφεῖ ἀπὸ τὸν συντάκτη τῆς ληξιαρχικῆς πράξης ἐφημέριο.¹² Γιατί; Τὸ παιδί εἶναι σίγουρα τῆς Σταμάτας Μωραΐτισσας, τῆς «κοπελοῦδας» τοῦ Μόρμορη καὶ ἀναφέρεται ὡς νόθος. Νομίζω ὅτι ὁ Γεώργιος Μόρμορης, ποὺ ἦταν ὁ ἀνάδοχος του, εἶπε στὸν ἐφημέριο: ῥῆσε τὸ «νόθος». Καὶ ἐκεῖνος ὑπάκουσε. Ἀδυναμία γιὰ τὸ μωρὸ δέν μποροῦσε βέβαια ὁ Γ. Μόρμορης νά διαθέτει. Γιὰ τὴ μητέρα τοῦ βρέφους ὅμως εἶναι πολὺ πιθανό. Αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι βαφτίζει τὸ παιδί τῆς (τους;) καὶ ἀπ' τὸ ὅτι στή διαθήκη του ἀφήνει τῆς «συντέκνηςάς του», ὅπως τὴν ἀποκαλεῖ, (δηλαδή κομπάρζα), ποσὰ σημαντικότερα ἀπ' ὅ,τι ἀφήνει σέ ἄλλη «δούλα» του. Ὅριζει ἀκόμη νά μείνει ἡ Σταμάτα στό σπίτι του, ὅπως ὅταν ἐκεῖνος ζοῦσε: γεγονός ποὺ συνέβη, ὅπως μαθαίνουμε ἀπὸ μεταγενέστερο ἔγγραφο.¹³ Εἰδικότερα στή διαθήκη του γράφει: «Τῆς Σταμάτας τῆς δούλας μου καὶ συντέκνηςας μου ἀφίνω νά τῆς δίδουν οἱ κληρονόμοι μου ἑκατὸν πενίντα γροῖσια καὶ νά ζῆ εἰς τὸ ὀσπῆτιον μου ὡς ἐξοῦσα. Τῆς ἄλλης δούλας μου τῆς Ἐλένης θέλω καὶ ἀφίνω ἑκατὸν γροῖσια διὰ μάν φοράν ὀποταν θελήση νά ὑπανδρευθῆ· καὶ τὴν εὐχὴν μου καὶ τῶν δύο».

β') Στὴ διαθήκη του γράφει ὁ ἴδιος πῶς πάει νά ἐγκαταστήσει γιὰ σπουδές στὰ «μέρη τῆς Βενετίας [...] τὰ παιδιὰ Μανόλον καὶ Χρίστον». Δέν γράφει «τὰ παιδιὰ μου», γράφει ἀπλῶς «τὰ παιδιὰ». Ἀλλὰ εἶναι δυνατόν νά τοποθετεῖ σχεδὸν στήν ἴδια μοῖρα τὸ νόμιμο γιὸ τοῦ Μανόλο μὲ τὸ νόθο γιὸ μᾶς «δούλας» του, ἂν δέν εἶναι δικὸ τοῦ παιδι;¹⁴

γ') Στὴ διαθήκη του ὁ Γ. Μόρμορης κληροδοτεῖ στὸν Χρῆστο μιά πολὺ σημαντικὴ περιουσία: ἓνα σπίτι στὸν Ἅγιο Ἰωάννη στό Κάστρο, τὸ ἀκίνητό του στό χωριὸ Φράτζα ὄλο ἀμπέλι καὶ δύο βουκολές καὶ δύο πηγάδια μέσα. Ἐπίσης τὸ ὑποστατικὸν λεόφυντον εἰς τὲς Σπηλιες καὶ ἀκόμη ἓνα ἄλλο στό Μπερτολαγκάδι μὲ ἔνδεκα ριζες ἐλιές.

Εἶναι ἐντελῶς ἀπίθανο νά κληροδοτεῖ τέτοια περιουσία στὸν «μοῦλο» μᾶς «δούλας» του, ἂν δέν εἶναι δικὸ τοῦ παιδι. Παρόμοιο προηγούμενο δέν μοῦ εἶναι γνωστό. Ἐπὶ τοῦ θέ-

ση (βλ. παρακάτω).

¹⁰ Μ.Γ.Π. 2008, 252-253.

¹¹ Βλ. Ληξιαρχικὸ Ἀρχεῖο Ἐνοριῶν, ὁ.π., 138, ἀναγραφή 525.

¹² Διαγραφή δηλώνουν οἱ διπλές ἀγκύλες ποὺ περιχλείουν τὴ λέξη. (Βλ. ὁ.π., σελ. λ'). Ἡ Μ.Γ.Π. 2008, 253, σμμ. 178 μεταφέρει τὸ χωριό, χωρὶς ὅμως νά σημειώνει ὅτι ἡ λέξη «νόθος» ἔχει διαγραφεῖ.

¹³ Βλ. ἐδῶ σμμ. 9, ὅπου ἡ Σταμάτα ἀναφέρεται ὡς «δούλα τῆς κυρίας ντοτόρης Μόρμορη» τὸ 1796.

¹⁴ Ὑπάρχουν μεταγενέστερες ἐνδείξεις γιὰ τὴ μορφωσὴ τοῦ Χρῆστου, καθὼς καὶ γιὰ τὸ ὅτι ἐργάζετο ἰταλικά, ἐνδείξεις ποὺ ἀκόμη δέν ἔχουν τεκμηριωθεῖ μὲ σαφήνεια (ὑπόδειξη τῆς κας Ἐλένης Χάρου-Κορωναίου).

ματος ή κα. Ἐλένη Χάρου-Κορωναίου σέ ἐπιστολή της ἀπό τὰ Κύθηρα τῆς 1ης Δεκεμβρίου 2008 μοῦ γράφει: «Ἐχουν περάσει ἀπό τὰ χέρια μου 2000 διαθήκες (αὐτὴ τῆ δουλειά κάνω τώρα) τοῦ 17ου αἰ. καί τίς ἐλάχιστες φορές πού βρῆκα ἀνάδοχο νά ἀφήνει κάτι σέ ἀναδεξιμό του γιά ψυχικό, ἦταν τό πολύ-πολύ ἓνα περιβολάκι ἢ μιὰ ρίζα ἐλιά».

Ἦστερα ἀπό ὅσα παραπάνω ἀναφέρθηκαν μοτοροῦμε νομιζώ, μέ ἀρκετὴ βεβαιότητα, νά θεωρήσουμε, ὅτι κατὰ πάσα πιθανότητα ὁ Χρῆστος ἦταν νόθος γιὸς τοῦ ποιητῆ.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Εἶχε παραδοθεῖ γιά ἔκδοση τό σύντομο αὐτό μελέτημα, ὅταν ἡ κα. Ἐ. Χάρου-Κορωναίου μοῦ ἀπέστειλε φωτοαντίγραφο ἐνός νέου συμβολαίου πού μόλις τώρα ἀνακάλυψε καί πού λύνει ὀριστικά τό θέμα. Πρόκειται γιά πράξη τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1791 (ἔ.π.) τοῦ νοταρίου Δράκου Μοριζου (βιβλίο 12^ο, φφ. 84^ο – 85^ο) στήν ὁποία ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: Ὁ Μανόλος, ἐνεργώντας καί γιά τόν ἀνήλικο ἀδελφό του Ἰωάννη, παρόλο πού δέν ἔχει καταθεθεῖ ἐπίσημως ἡ διαθήκη τοῦ πατέρα του (δέν τὸ ἔχει ἐπιτρέψει ἡ γῆρα τοῦ Γεωργίου Ἐλένη), προσέρχεται στόν νοτάριο μαζί μέ τόν Χρῆστο (ἐπίσημως: βαφτισμιό τοῦ ἱατροφιλόσοφου) καί τῆ μητέρα του, τῆ γνωστή μας Σταμάτα, ἔχοντας τήν πρόθεση νά τοὺς παραδώσει (ὁ Μανόλος) ὅσα σημειώνει ὁ πατέρας του στή διαθήκη. Στό ἐγγράφο ἀναφέρεται ὅτι θά ρυθμιστοῦν ὅσα εἶχε ὀρίσει ὁ Γεώργιος «... ἦν φαβόρο τοῦ παρόντος σινιόρ Χριστου, ἐπιλεγόμενου Μόρμορη, υἱοῦ τῆς Σταμάτας, δουλεύτρας τον, τόν ὄπῃον ἀναδέχθη ἀπό τό αγιον βάπτισμα ὁ αὐτός ποτέ κύριος δοτόρ Γεώργιος ...». Στό τέλος τοῦ συμβολαίου ὁ Χρῆστος ὑπογράφει ὡς ἑξῆς: «Χριστος Μόρμορης ελαβα και στεργο ος ανοθεν». Δέν ὑπάρχει πιά καμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ Χρῆστος ἦταν νόθος γιὸς τοῦ ποιητῆ.

3) Πληροφορίες γιά τὴν προσωπικότητά του.

Ἐχομε ἤδη συνθέσει στοιχεῖα τῆς προσωπικότητος τοῦ ποιητῆ-ιατροφιλόσοφου «τραπεζίτη». ¹⁵ Ἐδῶ προσθέτομε κάποια νέα πού προκύπτουν ἀπ' τὴ μελέτῃ τῆς διαθήκης του καί μερικῶν ἄλλων ἐγγράφων.

α') Ἦταν ἄνθρωπος θαρραλέος καί μέ γερὴ κρᾶση, ἀφοῦ τότε 66 ἐτῶν ἀποφασίζει ἐπικίνδυνο γιά τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη, ὅπως ὁ ἴδιος σημειώνει, ταξιδί στὰ «μέρη τῆς Βενετίας» μέ σκοπὸ νά ἐγκαταστήσει «τὰ παιδιὰ Μανόλον καί Χριστόν» πού θά σπουδάσουν ἐκεῖ.

β') Φαίνεται πὼς ἦταν ἐγωιστῆς καί ἀπολυταρχικός. Γράφει γιά τὴ γυναίκα του: «Τὴν ἀγαπητὴν μοι κυρά Ἐλένην ἀφίνω κομισαρίαν διὰ νά κυβερνᾶται καί νά ζῆ ὡς ἐξοῦσαι ὅταν εἶμουν ἐγώ, ἀνίσως καί δέν θελήσει νά λάβῃ ἄλλον ἄνδρα, καθὼς μέ ἐβεβαίωσε, ἐπειδὴ καί ἂν λάβῃ, δέν ἀκούω νά ἔχῃ καμίας λογιῆς μετοχῆν εἰς τὴν ἀγάπη καί σπλάγγος». Καί ἀναφέρεται σέ μιὰ γυναίκα νεότερη του κατὰ 18 χρόνια.

γ') Φαίνεται πὼς ἦταν πρόσωπο αὐστηρῶν-συντηρητικῶν ἀρχῶν. Ἀκολουθώντας τὴν τότε παράδοση, κληροδοτεῖ μόνο στ' ἀγόρια του τό συντριπτικὰ μεγαλύτερο μέρος τῆς περιουσίας του, ὑπὸ τόν ὄρο («κοντιτιονάδο») νά πηγαίνει «ἀπὸ πρόσωπον εἰς πρόσωπον» (δηλαδὴ σέ ἀρσενικοὺς ἀπογόνους). Μοιάζει ἐπίσης νά ἀδικεῖ τὴ γυναίκα του, δεσμεύοντας τὴν προίκα της, ἀλλὰ καί τὴν κόρη του πού τῆς ἀφήνει ἐλάχιστα.

Μετά τό κείμενο τῆς διαθήκης, δυνόμιση περίπου χρόνια ἀργότερα, ὁ νοτάριος Δ. Κασιμάτης σημειώνει (4-2-1793) ὅτι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Γ. Μόρμορη τοῦ καταθέτουν τὴ διαθήκη γιά νά «ἐπισημοποιηθεῖ». Κατ' ἀρχὴν φαίνεται παράδοξο τό ὅτι κατατίθεται δυνόμιση χρόνια μετά τό θάνατό του. Στὴν ἴδια σημείωση τοῦ νοταρίου ἀναφέρεται κάποιον προικοσύμ-φωνο.¹⁶

¹⁶ Βλ. τό σημείωμα πού δημοσιεύεται ἐδῶ μετά τὴ διαθήκη.

¹⁵ Σ.Α.Ε. 2004, 19 καί 23-27.

Ἡ κα. Ἐ. Χάρου-Κορωνοίου ἐνετόπισε στίς πράξεις τοῦ ἴδιου νοταρίου Δ. Κασμάτη, (filza 1, ἀρ. 160) πράξη τῆς 26ης Νοεμβρίου 1790, πού ἔχει ἀποσπασμένη τὸ θέμα. Μοῦ γράφει (Δεκέμβριος 2008): «Στόν ἴδιο νοτάριο πού βρέθηκε ἡ διαθήκη τοῦ Μόρμορη, στήν ἴδια φιλτζα, βρέθηκαν ἐνοστάσεις. Συγκεκριμένα στή διαθήκη ἀναφέρει γιά τή γυναίκα του, ὅτι οἱ δύο νόμιμοι υἱοί του νά τῆς δίνουν κάποια εἰσοδήματα τὸ χρόνο “...ὁμως νά μὴ γηρέβει τίποτε ἀπὸ τὸ πρικήνον τῆς...”. Αὐτὸ φαίνεται ἐνόχλησε τὴ δοτόρενα. 20 Νοεμβρίου 1790 πέθανε ὁ Μόρμορης. Στίς 26 Νοεμβρίου ὁ γιός του, ντοτόρ Μανόλο, γιά λόγου του καί γιά τὸν ἀνήλικο ἀδελφὸ του Ἰωάννη, γιά νά εὐχαριστήσῃ τὴ μάνα τους “... ἡ οποία ἀκούεται ζημιωμένη εἰς τὸ πρᾶγμα τῆς προίκας τῆς...” μέ αὐτὰ πού ἔγραψε ὁ Μόρμορης στή διαθήκη του “... και για να μην ακολουθήση ἀναμεσόν τους καμμίας λογιῆς σκάνδαλον, ὑπακούει εἰς ταῖς περικάλεισές τῆς...” καί δέν ἐμφανίζει τὴν ἰδιόχειρη διαθήκη στοῦ ὀρφανίου τῆς καγγελαρίας. Τώρα [1793, ἐπειδὴ θά γίνῃ ὁ γάμος τῆς Μαριέτας] πού πρέπει νά τὴν παρουσιάσει, γιά νά “ριβελαρισθῇ” κατὰ τοὺς νόμους, ἡ δοτόρενα παραιτεῖται (rinunziare) ἀπὸ αὐτὰ πού τῆς παραχωρεῖ μέ τὴ διαθήκη ὁ Μόρμορης, ἀλλὰ θέλει νά ἔχει ἐλεύθερη τὴν προίκα τῆς, ὥστε μετὰ τὸ θάνατό τῆς νά περνᾷ στὰ ἀρσενικά παιδιὰ τῆς. Ἐπίσης ἡ κόρη τοῦ Μόρμορη Μαριέτα παραιτεῖται ἀπὸ ὅλα αὐτὰ πού τῆς ἀφήνει μέ τὴν διαθήκη ὁ πατέρας τῆς καί μένει εὐχαριστημένη νά παραχωρήσουν τὰ ἀδελφία τῆς (“να ασενιάρουν”) στόν καιρὸ τῆς ὑπανδρείας τῆς 1500 τζηκίνα σέ μόμπιλε καί στάμπιλε, ποσὸ πού ξεπερνᾷ τὰ ἀναγραφόμενα στή διαθήκη. Αὐτὴ τὴ συμφωνία ἔκαμαν μάνα, γιός καί κόρη καί τὴν ὑπέγραψαν. Τὸ 1793 ἡ Μαριέτα παντρεύεται τὸν Νικόλαο Λεβούνη, συντάσσεται τὸ προικοσύμφωνο καί ἡ στίμα τῶν περιεχομένων εἰς αὐτό. Μέ τὴν σύνταξη τοῦ προικοσυμφώνου τῆς Μαριέτας ἐμφανίστηκε καί ἡ διαθήκη τοῦ Μόρμορη, ὅπως φαίνεται στοῦ τέλους». [Ἐννοεῖ τὸ σημεῖωμα τοῦ νοταρίου πού δημοσιεύουμε ἐδῶ μετὰ τὴ διαθήκη].¹⁷

¹⁷ Εἶναι γνωστὸ ὅτι σώζεται μιά προσωπογραφία τοῦ ποιητῆ (βλ. Σ.Α.Ε. 2004, 25-28) ὅπου ἀναγράφεται: ΓΕΩΡΓ(ΙΟΣ) ΜΟΡΜΟΡΗΣ ΙΑΤΡΟΦΙΛΟΣΟΦ(ΟΣ) ΑΚΑΔΕΜΙ(ΑΣ) ΦΛΟΡ(ΕΝΤΙΑΣ) ΕΤΩΝ N [sic]. Στὸ προηγούμενο μελέτημά μου (δ.π.) ἀνέλυσα τὴν πληροφορία αὐτή. Ἡ κα. Μ. Πατραμάνη (Μ.Γ.Π. 2008, 289) διατυπώνει μιά ἰδιότυπη ὑπόθεση. Ἐπειδὴ, πλὴν τῆς προσωπογραφίας, δέν συνάντησε στίς ἀρχεακὲς πηγές μνεῖα γιά τὸ ὅτι ἦταν Ἀκαδημαϊκός, γράφει: «Πιθανότατα, ὡστόσο, νά ἦταν δικὸ του ἐπινόημα [τοῦ Γ. Μόρμορη], δηλαδή νά παρωθῆθηκε ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν ἀνεκπλήρωτη ἐπιθυμία του νά γίνῃ Ἀκαδημαϊ-

κός, παραγγέλλοντας στοῦν ζωγράφο, πού φιλοτέχνησε τὴν προσωπογραφία του, νά ἀναγράψῃ τὸν τιμητικὸ αὐτὸ τίτλο πνευματικῆς διακρίσεως». Δηλαδή οὔτε λίγο οὔτε πολὺ μάς λέει ὅτι ὁ Μόρμορης ἦταν ἀπατεών! Εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ Μόρμορης παρήγγειλε τὴν προσωπογραφία αὐτὴ γιά νά τὴν ἀναρτήσῃ σέ κάποιο τοῖχο τοῦ σπιτιοῦ του καί ἔμμεσα νά τὴν ἐπιδεικνύει στοὺς ἐπισκέπτες του, ἰδιαίτερα τῶν ἀνώτερων κοινωνικῶν τάξεων. Θὰ κάγγαζαν καί θά τὸν εἰρωνεύονταν ἄνθρωποι σοβαροί, ἐάν δέν τοὺς ἐξηγοῦσε ἀπὸ ποῦ διέθετε αὐτὸ τὸν τίτλο.

Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΡΜΟΡΗ

Κύθηρα, 15 Μαΐου 1786. Γραφή Γεωργίου Μόρμορη
 Γ.Α.Κ. Τοπικό Αρχείο Κυθήρων
 Νοτάριος: Δημήτριος Κασσιμάτης ποτέ Αντωνίου
 Filza 1, αρ. 156

Τηρείται ἡ ὀρθογραφία τοῦ χειρογράφου. Σιωπηρῶς παρεμβαίνουμε στή στίξη, κεφαλαιογραφοῦμε ἀρχικά ὀνομάτων καί τοπωνυμίων κ.τ.λ. καί σέ λέξεις ποῦ ἐμφανίζονται μέ δύο τόνους ἐπιλέγεται ὁ ὀρθότερος ἢ ὁ συγγενέστερος πρὸς τὸν ὀρθό τονισμό. Συχνά ὁ Μόρμορης τοποθετεῖ τοὺς τόνους τυχαῖα. Αὐτοὶ δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν. Κάποτε ὁ συντάκτης δὲν θέτει τόνους. Ἀναλίσονται σιωπηρῶς οἱ βραχυγραφίες.

Ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ 1786 μηνὸς Μαΐου 15 δεκαπέντε ἐ.π., εἰς τὸ Κάστρον ἐν τῷ οἴκῳ μου.

Ἐπειδὴ καί νά ἀποφάσῃσα ἐγὼ ὁ κάτωθεν γεγραμμένος Γεώργιος Μόρμορης, υἱὸς τοῦ ποτέ κυρίου Ἰουλίου, νά ἀναχωρήσω διὰ τὰ μέρη τῆς Βενετίας ὁμοῦ μέ τὰ παιδιά Μανόλον καί Χρίστον, ὅπως μάθουν καί λάβουν ἀρκετὴν διαγωγὴν καί φοβούμενος τὸν θάνατον, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπόκεινται περισσότερον ὅσοι διὰ θαλάσσης ταξιδέβουν, διὰ τοῦτο ἀποφάσῃσα νά γράψω καί νά ὑπογράψω ἰδίᾳ χειρὶ τὴν παρούσαν μου διαθήκην καί ὑστερινήν, ἢ ὅποια θέλω νά ἔχη τὴν δύναμιν καί ἰσχύν ἐν παντὶ τόπῳ καί καιρῷ καί κρητηρίῳ.

Παρακαλῶ τὴν κυρά Ἐλένην, τὴν ἀγαπητὴν μοι γυνήν, ὅτι ἂν μέ ἀκολουθήσῃ ὁ θάνατος, νά πρεξεντάρη τὴν παρούσαν μου διαθήκην, ὁποῦ ἀφίνω βουλομένην εἰς τὰς χεῖρας τῆς, εἰς τὸ ὀφίκιον τῆς Καντζελαρίας διὰ νά ἀνοιχθῇ καί κατὰ τάξιν νόμου νά κυριχθῇ διὰ νά ἔχη ὅλην τὴν δύναμιν ὡς εἴρηται. Ἐπειτα τὴν παρακαλῶ νά κάμη ἓνα πριβάτο ἰνβεντάριον, μέ τὴν συνδρομὴν καί βοήθειαν ἀνθρώπων ἀξίων, μέ ὅλην τὴν καθαρότητα, κατὰ τὴν συνηθισμένην τῆς καλῆς συνήδυσιν, καί εἰς αὐτὸ νά γράψῃ μέ τὴν ψυχὴν τῆς ὅλον μου τὸ μόμπηλε πράγμα κάθε λογῆς· καί ἔπειτα ὑπογεγραμμενον ἀπὸ μάρτυρας νά πρεξενταρισθῇ εἰς ἄττα αὐθεντικοῦ νοταρίου, καθὼς καί ὅτη ἄσπρα μοῦ χρεοστοῦν, ὡς φέναιται εἰς τὰ λί<μ>πρα μου καί ὅσα ἄλλα θέλουν εὑρεθῇ καί θέλουν ἔχει εἰς κάθε τρόπον ἀναφορὰν εἰς ἐμένα.

Συγχωρῶ ἐξ ὅλης ψυχῆς καί καρδίας εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς καί παρ' αὐτῶν ζητῶ καί ἐγὼ ὁ ἁμαρτολὸς τὴν τελείαν συγχώρεσιν. Παρακαλῶ τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν ἡμῶν, νά λάβῃ τὴν ἁμαρτολήν μου ψυχὴν νά τὴν ἐλεήσῃ ἐν ὄρα κρίσεως, μεσιτεία τῆς Ἀειπαρθένου Θεοτόκου Μαρίας καί πάντων τῶν ἁγίων.

Θέλω ὅτι τὸ ὑποστατικόν μου λεγόμενον Ὁξοκάμπο Μανιτοχώρι, μέ ἄλλον τοῦ Λάτζου ὁποῦ εἶναι ἐνομένον καί μέ ἐκεῖνο ὁποῦ ἔχω εἰς τὴν Ἀκονόπετρα καί τὸ ἄλλον ὁποῦ εἶναι σμὰ εἰς αὐτὸ, ὅλα ὡς εὑρίσκονται α<μ>πέλια, ἐλαιάς, πηγάδια καί ὄλλα νά εἶναι τοῦ υἱοῦ μου τοῦ Μανόλου, ὁποῦ ἔχω ἀγορασμένα ἀπὸ τὸν σιὸρ Νικολό[sic]<κ>ην Μηχελάκη, ἀπὸ τὸν πατᾶ Μηχελάκι, καί κυρὰν ἀδελφὴν τως, τὴν κυρά Εἰρήνην τὴν ἀδελφὴν τως καί ἀπὸ τὸν σιγιόρ τενέντε Νταντώνιον καί τὰ σπήτια ὁποῦ

έκαμα εις τό άλλον όπου άγόρασα από τόν αιδεσιμώτατον Ίερομνήμων Καλούτζη ποτέ Μανολαρά νά τά μεταχειρίζονται και αυτός, καθώς και ό άδελφός του ό Ιωάννης, εις τόν όποιον άφίνω όλον αυτό τό ύποστα- 35
 τικόν λióφητα και χωράφια όπου άγόρασα από τόν αυτόν Ίερομνήμων.

Θέλω ότι τό ύποστατικόν λεγόμενον Λάκος, όπου εύρίσκεται εις τά Ζα-
 γαριάνικα εις τόν άγιον Γεώργιον εις τά Καμάρια μέ ταις δύο βουκολαίς και
 μέ τούς τύχους καμομένους από έξοδα έδικά μου, νά είναι του Μανόλου 40
 μου όμοίως και τά Βλασιάνικα και τό Γερονταμπελον και τό ύποστατικόν
 εις τήν Λιβάδα, όπου άγόρασα από τόν σιορ Δομένικον Λεβούνη και τό
 άλλον ύποστατικόν λεόφυτον εις τήν Λιβάδα, όπου άγόρασα από τόν ποτέ
 αυθέντη Λεβούνη του ποτέ αυθέντη Μπενέτου και τό άμπέλι εις τόν Δρι- 45
 μόνα, όπου έχω άγορασμένον από τούς αυθέντας Παουλίνη και τό χωράφι
 όπου έχω άγορασμένον από τόν Μενεγέτον Δαρμάρον και Νικόλαον τόν
 αδελφόν του και εκείνο όπου έχω από τόν Φατζέαν Κλάρον εις τόν Δριμόνα
 να είναι όλα του υιού μου του Μανόλου κοντιτζιονάδα όλα από πρόσωπον
 εις πρόσωπον εις τά άρσενικά πάντοτε εις τό Μουρμουριάνικον. Και αυτός
 άν δέν έχει παιδιά άρσενικά, νά παγένουν εις του Ίωάννη του άλλου μου 50
 υιού.

Θέλω ότι του Ίωάννου, του υιού μου, νά είναι τά άμπέλια μου όλα εις
 τό Λιβάδι και σπήτια, ήγουν τούς δύο κάμπους Λακουδι και Βρουχιάνικα,
 όλα ως εύρίσκονται μέ τόν κήπον και χωράφι, όπου έχω άγορασμένα από
 τόν παπά Μανόλη Κασημάτη - Σκόρπουλον και τό άμπέλι μου εις τήν Αγίαν 55
 Ειρήνην λεγόμενον Καριαντούλην και όλα τά χωράφια όπου ευρίσκονται
 εις τά Ζαγαριάνικα και άμπελάκια και τό λióφυτον όπου κάμνει ό παπά Γα-
 πρίνος κολιγιαστικόν και τά σπήτια μου όπου είναι εις εκείνον τό μέρος, δη-
 λαδή πόρτεγο, κάμαραν και κουζίνα και τόν σταύλον μέ τήν αυλήν τως αυτά
 τά άφίνω νά είναι και εις αυτόν, κοντιτζιονάδα νά ηγνένουν από πρόσωπον 60
 εις τά άρσενικά, πάντοτε εις τό Μουρμουριάνικον. Και άν αυτός δέν έχει
 παιδεία άρσενικά, νά παγένουν εις του άλλου του αδελφού του Μανόλου,
 των όποιων άφίνω και τήν ευχήν μου.

Αφίνω του Μανόλου μου τό άλλον λióφυτον όπου κάμνει κολυγιαστι-
 κόν ό Μηχάλης Γαμπρίνος και αυτό κοντιτζιονάδον νά ηγνένη από πρό- 65
 σωπον εις πρόσωπον εις τά άρσενικά ως άνωθεν. Του άφίνω όμως και τό
 όσπήτιον όπου είναι μοναχόν εις ταις Άλεξανδράδες μέ τόν κήπον του, κον-
 τι<τς>ιονάδων ως τά άνωθεν. Αυτά νά είναι κοντιτζιονάδα ούτε να που-
 λούνται ούτε να πίνονται διά αυθεντικών χρεός ούτε να δίδονται διά πριζί- 70
 ον εις θυλιακά παιδιά ούτε να χαρίζονται ούτε κατ' ούδένα τρόπον να άποξε-
 νεύονται. Όμοίως άφίνω εις τήν άνωθεν κοντιτζιον και τό άμπέλι Αμούτζα
 εις τό Λιβάδι του υιού μου του Ιωάννη όπου έχει κολυγιαστικόν ό παπά
 Σταμάτης Σεμτέκολος.

Αφίνω τής θυγατρός μου τής Μαριέτας τά κάτωθεν, διά να τα λαμβάνη
 εις προικιον της και τελειον της αδελφομοίσην, ήγουν στάμπιλε, μόμπιλε 75
 και άσπρα μετριά: Τό άμπέλι όπου άγόρασα από τόν μαστρο Κέκον
 Ροδίτη ποτέ Γιάννη μέ τό χωράφι από τόν σινιόρ Άντώνιον Λεβούνη
 Γα<μ>πιάνον και όπου εφήτευσα άμπέλι και τά έδωσα κολυγιαστικά του
 παπά Καραβοκήρι, όλα ως εύρίσκονται. Τό λióφυτον Μανιτοχώρι λεγόμε

νον Τόπος, όπου αγόρασα από τόν σινιόρ Μηχελάκι καί τόν σινιόρ 80
 Τζόρτζη ποτέ σιόρ Χριστοφάλου· τα χωράφια όλα όπου αγόρασα από τόν
 παπά Δημήτρη Λουράντο ποτέ παπά Ίωάννη εις τό Κατοχώρι· εκείνο τό
 χωράφι όπου ηγόρασα μέ δόδεκα ρίζιαις ελαιίς εις τό Λιβάδι, εις τόπον λεγό-
 μενον Ρίζα, από τόν Νικολόν Γορδοβανά του Πέτρον· εκείνο τό χωράφι λε-
 όφυτον από τόν Γιάννη Κατελούζον του παπά Γιώργη καί από τήν Άνεζήνα 85
 τήν γυναίκα του· καί εκείνο τό άμπέλι εις τήν Άγιαν Ειρήνην, όπου ηγόρασα
 από τόν μάστρο Άντώνη Ροδήτην, τό λεγόμενον Κατούνη.

Εις μό<μ>πιλε ήτοι τζοίαις, χρυσάφι καί άσημ γρόσια χίλια πεντακόσια
 καί εις άσπρα γρόσια χίλια, όπου γίνονται τό μόμπιλε καί τά άσπρα δυο χι-
 λιάδαίς πεντακόσια, έξω από τό στάμπιλε, τά όποια νά τά πέρνη διά τέλειον 90
 πρικιον καί αδελφομήρη της ή Μαριετούσα μου, ή θυγάτηρ μου, άνίσος καί
 ύπανδρευθή μέ τήν γνώμην καί θέλησιν καί εκούσιον συντρομήν της άγα-
 πητής της μητρός, άλλέως νά είναι πρββα από ό,τι άνωθεν της άφίνω. Αν κάμη
 κατά τήν γνώμην της μητρός της, της δίδω καί τήν εγκάρδιον ευχήν μου, κα-
 θώς καί τ' άλλα μου παιδιά νά έχου<σ>·>ν τήν εκ καρδιάς ευχήν μου. 95

Τήν Σωχώραν εις ταις Άλεξανδράδαίς παρακαλώ τήν αγαπητήν μου γυ-
 ναίκα νά τήν αφήση κοντιζιονάδα ως άνωθεν του υιού του Γιάννου. Άφίνω
 τά όσπήτια μου εις τό Κάστρον όλα των δύο παιδιών των άρσενικών μου,
 όμοίως καί όλα μου τά χροοφιλέματα ως φένηται εις τά βιβλία μου καί ότι 100
 άλλον μου απαρθενεύει νά είναι καί αυτά ειδικά τως, τούς όποίους εκλέγω
 καί καταστένω διά τέλειους καί καθολικούς μου κληρονόμους άφίνωντας
 εις αυτούς τήν πατρικήν μου ευχήν.

Την αγαπητήν μοι κυρά Έλένην άφίνω κομσάριαν μου διά νά κυ-
 βερώνται καί νά ζη ως έξούσαι όταν είμουν εγώ, άνίσως καί δέν θελήσει νά 105
 λάβη άλλον άνδρα, καθώς μέ εβεβαίωσε, επειδή καί αν λάβη δέν ακούω νά
 έχη καμάς λογής μετοχήν εις τήν αγάτην καί σπλάργος. Παραδίδω καί τά
 παιδιά νά τά μάητη<ευσή>; καί νά τά αναθρέψη καί εδω καί άλλου κατά
 δύναμην, τά όποια θέλω νά ζούν εις τήν ύποταγήν καί μετά αυτής να ούζου-
 φρουτουάρουν τό πράγμα μου έως όλην της τήν ζωήν· καί άνίσως καί δέν 110
 κάμνουν μαζί, νά έχη καί νά λαμβάνη εκατόν είκοσι γρόσια τόν χρόνον, δώ-
 δεκα μουζούρια στάρι, έξι μουζούρια σμγάδι, δώδεκα μέτρα κρασί καί μίαν
 βαρέλα λάδι επί ζωής της· τά έμυσά από τόν Μανόλον καί τά έμυσά από τόν
 Ίωάννην, όμως νά μή γηρεύει τίποτες από τό πρικίον της.

Της Σταμάτας της δούλας μου καί συντέκνησας μου άφίνω νά της δί-
 δουν οι κληρονόμοι μου εκατόν πενίντα γρόσια καί νά ζη εις τό όσπήτιον 115
 μου ως έξούσαι. Της άλλης δούλας μου της Έλένης θέλω καί άφίνω εκατόν
 γρόσια διά μίαν φοράν όπόταν θελήση νά ύπανδρευθή· καί τήν ευχήν μου
 καί των δύο.

Του Χρίστου του παιδιού μου του αναδεχθού άφίνω τό όσπίτιον μου
 εις τόν Άγιον Ίωάννη εις τό Κάστρον, εκείνο όπου έχω αγορασμένον 120
 από τόν αιδεσιμώτατον προτοσύγγελον. Άφίνω τό στάμπιλε εις χωρίον
 Φράτζα, εκείνον όπου έχω αγορασμένον από τόν παπά Γιώργη Λενταράκι-
 Καντέ, όλον αμπέλι καί δύο βουκολαίς καί δύο πηγάδια μέσα. Του άφίνω
 καί τό ύποστατικόν λεόφυτον εις ταις Σηπλιαίς, όπου αγόρασα από τόν
 Πέτρον Καληγέρον-Βρανά καί εκείνο όπου έχω εις τό Μερτολα<γ>κα>δι 125

μέ ένδεκα ρίζαις έλαιαις από του σιμιόρ Τζόρτζη Λεβούνη ποτέ αυθέντη Μπενέτου αγορασμένον.

Ανίσως, καί ό Θεός νά μή τό συγχωρέση, ήθελε άπεθάνη τό ένα μου παι-
 δι, ό Μανόλος, τότε ό,τι του άφίνω νά πηγένη εις τό άλλον μου τόν Ιωάννη.
 Καί ει μέν καί ό Ιωάννης ήθελε άπεθάνη, όπου ό Θεός νά μήν τό δώση, νά 130
 πηγένη εις τόν Μανόλον. Πάλιν καί άν ήθελαν άπεθάνη και τα δύο, όπερ μή
 γένοιτο, νά πηγένουν καί τά δύο κοντιτζιονάδα εις τόν [...] Νικόλαον υιόν
 του άδελφου μου, μέ ταις κοντιτζιόνες ως άνωθεν. Εις τον όποιον άφίνω τό
 λιόφυτον του Τζάνε εις ταις Άλεξανδράδες, καθώς και τό Νιτράκι, όπου
 έμένα έπρεπε, όπου είχα νά λάβω από τόν ποτέ πανιερώτατον <τόν> άδελ- 135
 φόν μου, τόν άρχιερέα κύριον Νικηφόρον· καί αυτά τα δύο όπου είναι έδικά
 μου νά είναι καί εις αυτόν κοντιτζιονάδα νά πηγένουν από πρόσωπον εις τά
 άρσενικά ως άνωθεν.

Παραδίδω εις τήν αγαθήν ισ<χυ>ράν βοήθειαν του άγίου Θεου τά παι-
 διά μου, όπου περικαλώ νά τών χαρίση ζωήν και χριστιανικήν διαγωγήν. 140
 Άνίσως καί ή γυνή μου ήθελεν άπεθάνη, όπερ μή γένοιτο, πριν νά είναι εις
 νόμμον ήλικίαν τά τέκνα μου, τότε παρακαλώ τούς άγαπητούς μου άνε-
 ψιούς, τόν τε σιμιόρ Νικόλαον Καλούτζη-Μαχεριότην και τόν τε σιμιόρ
 Άντώνιον Λαζαρέτον του ποτέ αυθέντη Τζουάννε να δέχονται τό πράγμα
 μου καί τήν περιουσίαν νά τά κυβερνήσουν, βέβαιος πώς θέλει πράξουν μέ 145
 όλην τήν αγάπην, εις τούς όποιους μετά Θεου τά παραδίδω.

Ανίσως καί κανένα τεσταμέντο πρώτερον από τουτο ήθελε ευρεθί, νά
 μήν έχη τόπον κανένα· μόνον τό παρόν νά έχη τήν τελείαν ένεργειαν και
 δύναμίν του. Ούτως θέλω διορίζω και άποφασίζω και μέ τήν ύπογραφήν 150
 μου σφραγίζω.

Γεώργιος Μόρμορης έγραψα, ύπογράφω και βεβαιώνω.

ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΗ ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΤΑΡΙΟΥ

1793 Φεβρουαρίου 4 ε.π. Τζερίγο

Τήν σίμερον μου επρεξεντάρισαν τήν παρούσαν ή ευγενεστάτη κυρά
 Ελένη Καλούτζι και γινή χίρα του ποτέ έξοχοτάτου κυρίου δοτόρου
 Γεώργιου Μόρμορι, ή ευγενεστατη κυρα Μαριέτα, θυγατηρ της και ό
 έξοχοτατος κύριος δοτόρος Έμμανουήλ, ό υος της, κατά τό πρικοσύμφονον
 οπου φενετε τήν σίμερον υς τόν λιμπρο μου, υς φιλα 7, διά νά τήν απεράσο
 υς τήν φιλτζα μου, υς παντοτινήν φίλαξιν, υπό μαρτιρίας τον κατοθεν.

Μελέτιος ιερομόναχος ήγουμενος ο Καλλονάς μάρτυρας παρών
 Έμμανουήλ Καλούτζης μάρτυρας παρών
 Δημητριος Κασμάτις νοτάριος αυθεντικός.